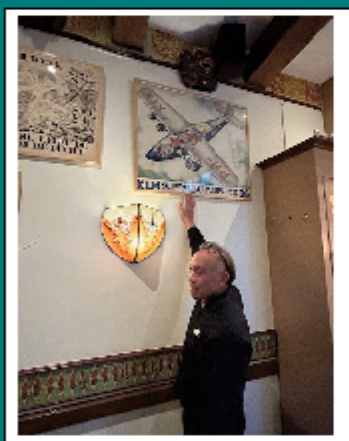

DE SCHONHEID CENTRAAL

Gratis Magazine

Onverwachte schoonheid op het gebied van
muziek, kunst, natuur, boeken, restaurants, architectuur

Kerstnummer: Nummer 4 December 2024

Tentoonstelling honderd jaar KLM-vluchten tussen
Amsterdam en Jakarta in Indisch restaurant De Lachende Javaan

Thom Segers: het werk van een vergeten fotograaf

De passie voor de natuur was de redding van Adri de Groot

De Slag bij Shrewsbury heeft zijn sporen
achtergelaten

DE SCHOOONHEID CENTRAAL

De Schoonheid Centraal

Gratis Magazine

Onverwachte schoonheid op het gebied van muziek, kunst, natuur, boeken, restaurants, architectuur

Kerstnummer Nummer 4

December 2024

Redactie:

William Segers (eindredacteur)

Eline Hopperus Buma

Dik van der Meulen

Geert van der Meulen

U kunt zich op De Schoonheid abonneren via deze link:

[Abonneren – De Schoonheid Centraal](#)

Of via een mail naar

info@schoonheidcentraal.nl

Reacties en tips kunnen ook naar dat mailadres of via deze link:

[Tips en reacties – De Schoonheid Centraal](#)

Inspiratie bij Jules
Deelder naar aanleiding
van de verkiezingen in
Nederland en de
Verenigde Staten in
2024

'Ik-gedicht'

Ik
maak
me
geen
il-
lu-
sies

maar

ik

blijf

op-

ti-

mist

Uit: 'Lijf- en andere gedichten' (1991)

Alles dient de waarheid

Uit: Euforismen (1991)

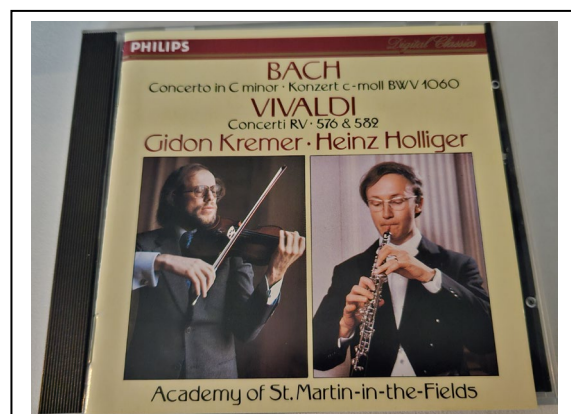
DE SCHOONHEID CENTRAAL

De klassieke nummers 1 van de Schuilkerk, deel 1

William Segers en Dik van der Meulen

Zoals in het Startmanifest en in het voorwoord van nummer 1 van *De Schoonheid Centraal* is aangegeven, is de redactie van dit magazine voortgekomen uit de Schuilkerk. De Schuilkerk bestond aanvankelijk uit vijf leden (Erik Busser, Eline Hopperus Buma, Geert en Dik van der Meulen en William Segers), Erik Busser bleef tot zijn overlijden op 20 juni 2019 onze goeroe en hij inspireert ons nog steeds. Hij had een adembenemende cd-collectie op het gebied van klassieke muziek en ook veel lp's. Hij was buitengewoon muzikaal en speelde in diverse trio's en kwartetten. Hij had een fenomenaal geheugen en vond het heel leuk om zijn kennis met de overige leden van de Schuilkerk te delen. Er viel ook veel bij te spijkeren.

Aanvankelijk begonnen we heel speels: Welke muziekstukken zou je meenemen naar een onbewoond eiland? Erik kwam daar niet uit. Een onmogelijke vraag voor hem. Hoewel hij domweg te aardig was om het echt te laten merken, vroeg die zich wel eens af in welk gezelschap hij terecht was gekomen. Dat werd heel anders toen we de formule van de bijeenkomsten gingen veranderen, waarin ook Erik zich na enige aarzeling met veel enthousiasme kon vinden. De vraag werd: welke uitvoeringen van een

Holliger en Kremer met het 'Concert voor hobo en viool'

Componist	Titel	Dirigent	Orkest	Belangrijkste uitvoerenden	Jaar opname
Bach, Johann Sebastian	Concert voor twee violen in d kleine terts, BWV 1043	Sargent, Malcolm	New Symphony Orchestra of London	Heifetz, Jascha (viool); Friedman, Erick (viool)	1961
Bach, Johann Sebastian	Concert voor piano en orkest nr. 1 in d kleine terts, BWV 1052	Bernstein, Leonard	Columbia Symphony Orchestra	Gould, Glenn (Piano)	1957
Bach, Johann Sebastian	Concert in d kleine terts voor hobo, viool, [strijkers en basso continuo], BWV 1060R	Holliger, Heinz	Academy of St. Martin in the Fields	Kremer, Gidon (viool); Holliger, Heinz (hobo)	1982
Bach, Johann Sebastian	Goldberg variaties, G grote terts, BWV 988			Landowska, Wanda (klavecimbel)	1933*
Bach, Johann Sebastian	Goldberg variaties, G grote terts, BWV 988			Gould, Glenn (Piano)	1959*
Bach, Johann Sebastian	Partita No. 2 voor vioolsolo in d kleine terts, BWV 1004 (hieruit deel 5: Chaconne of Ciaccona)			Podger, Rachel (barokviool)	1998-1999
Bach, Johann Sebastian	Johannes-Passion, BWV 245	Gardiner, John Elliot	The Monteverdi Choir/The English Baroque Soloists	Johnson, Anthony Rolfe (tenor); Varcoe, Stephen (bas); Chance, Michael (contratenor); Hauptmann, Cornelius (bas); Argenta, Nancy (sopraan); Holton, Ruth (sopraan)	1986**
Bach, Johann Sebastian	Johannes-Passion, BWV 245	Schreier, Peter	Staatskapelle Dresden en Rundfunkchor Leipzig	Holl, Robert (bas-bariton); Alexander, Roberta (sopraan), Lipovšek, Marjana (alt); Bär, Olaf (bas)	1988**
Bach, Johann Sebastian	Weihnachtsoratorium, BWV 248	Richter, Karl	Münchener Bach-Chor/Münchener Bach-Orchester	Janowitz, Gundula (sopraan); Ludwig, Christa (alt/tweede alt); Wunderlich, Fritz (tenor)	1965

*De uitvoeringen met klavecimbel en piano zijn afzonderlijk beoordeeld

**Gedeelde eerste plaats

klassiek stuk heb je op cd, lp of schellakplaat en welke van die uitvoeringen wordt door de Schuilkerk verkozen tot nummer 1, 2 of 3. Wij verzekeren u: een betere stimulans voor de uitbreiding van je audiocollectie bestaat er bijna niet.

We beginnen het overzicht met uitvoeringen van zeven werken van Johann Sebastian Bach. De *Matthäus-Passion* is hier bewust even overgeslagen. Daar komen we in nummer 5 op terug.

Een toelichting op de keuze van de 'winnaars' is wel op haar plaats. De nummers 2 tot en met zoveel zijn hier niet vermeld, ook omdat het vaak om al te grote aantallen gaat. Zo bezitten de verzamelde Schuilkerkgangers alleen al van de *Johannes-Passion* tientallen uitvoeringen, afgezien nog van de aria's en koralen die op onze afzonderlijke cd's, lp's en 78-toerenplaten voorkomen. Want, maar dit terzijde, op de bandrecorder na beschikt de Schuilkerk over alle denkbare geluiddraggers, van fonograaf tot cd-speler. Natuurlijk zijn we ook vertrouwd met sociale muziekverspreiders, zoals Spotify, maar de opnamen van die media doen niet mee, omdat ze niet tot onze collectie behoren

Het zal de lezer opvallen dat er maar liefst zes uitvoeringen op de lijst staan van meer dan veertig jaar geleden. Hier zijn allerlei redenen voor. In de eerste plaats laat de Schuilkerk zich niet uit het veld slaan door wat kraak of ruis; het gaat ons om de uitvoering en niet om de techniek. En al zijn we ons ervan bewust dat er ook nu uitstekende musici rondlopen, de strijd die zij in onze vergelijking met grootheden als Heifetz en Gould moeten aanbinden, is zwaar.

En zo komt het dat Glenn Gould, de Bach-pianist bij uitstek, maar liefst tweemaal tot winnaar werd uitgeroepen. Zijn neiging om mee te zingen namen we, net als de opnameruis, voor lief. De aanwezigheid van violist Jascha Heifetz is evenmin toeval. Trouwe lezers van de *Schoonheid Centraal* zullen in de toekomst ervaren dat zijn naam, als het om vergelijkingen van vioolwerk gaat, vaker opduikt.

In deze kerstdagen is het natuurlijk gewenst om uit te leggen waarom we het *Weinachtsoratorium* onder leiding van Karl Richter boven de vele andere prachtuitvoeringen hebben verkozen. Behalve de mooie, enigszins gedragen tempi en de zware en toch transparante koralen vielen bij ons de solostemmen in de smaak. De buigzame klank van de te jong gestorven tenor Fritz

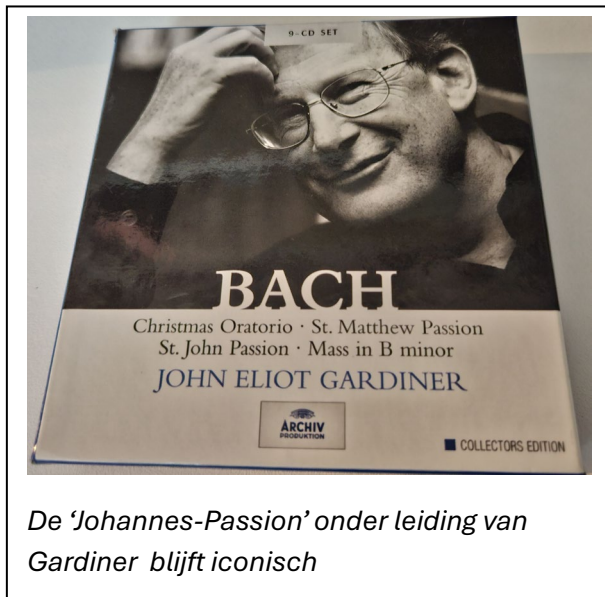
Jascha Heifetz met het 'Concert voor twee violen'

Glenn Gould was niet te kloppen met zijn uitvoering van de 'Goldberg variaties'

Wunderlich en de ver klinkende, ijle hoogten die Gundula Janowitz met haar stem wist te bereiken, gaven bij de stemming de doorslag.

Hedendaagse musici zijn echter niet bij voorbaat kansloos. Een mooi voorbeeld daarvan vormt de barokvioliste Rachel Podger, die met haar uitvoering uit 1998-1999 van de *Chaconne* uit de *Partita No. 2* voor violsolo glansrijk won.

De 'Johannes-Passion' onder leiding van Gardiner blijft iconisch

Gelijk geïndigd met de uitvoering onder leiding van Peter Schreier

Het 'Weihnachtsoratorium' onder leiding van Karl Richter

Rachel Podger laat in haar uitvoering van de 'Chaconne' uit de Partita No. 2 voor violsolo' zien dat hedendaagse uitvoeringen ook kunnen winnen bij de Schuilkerk

Een eigenzinnig duo als afsluiting: Glenn Gould in het 'Concert voor piano en orkest nr. 1' onder leiding van Bernstein

Abbey Road van The Beatles

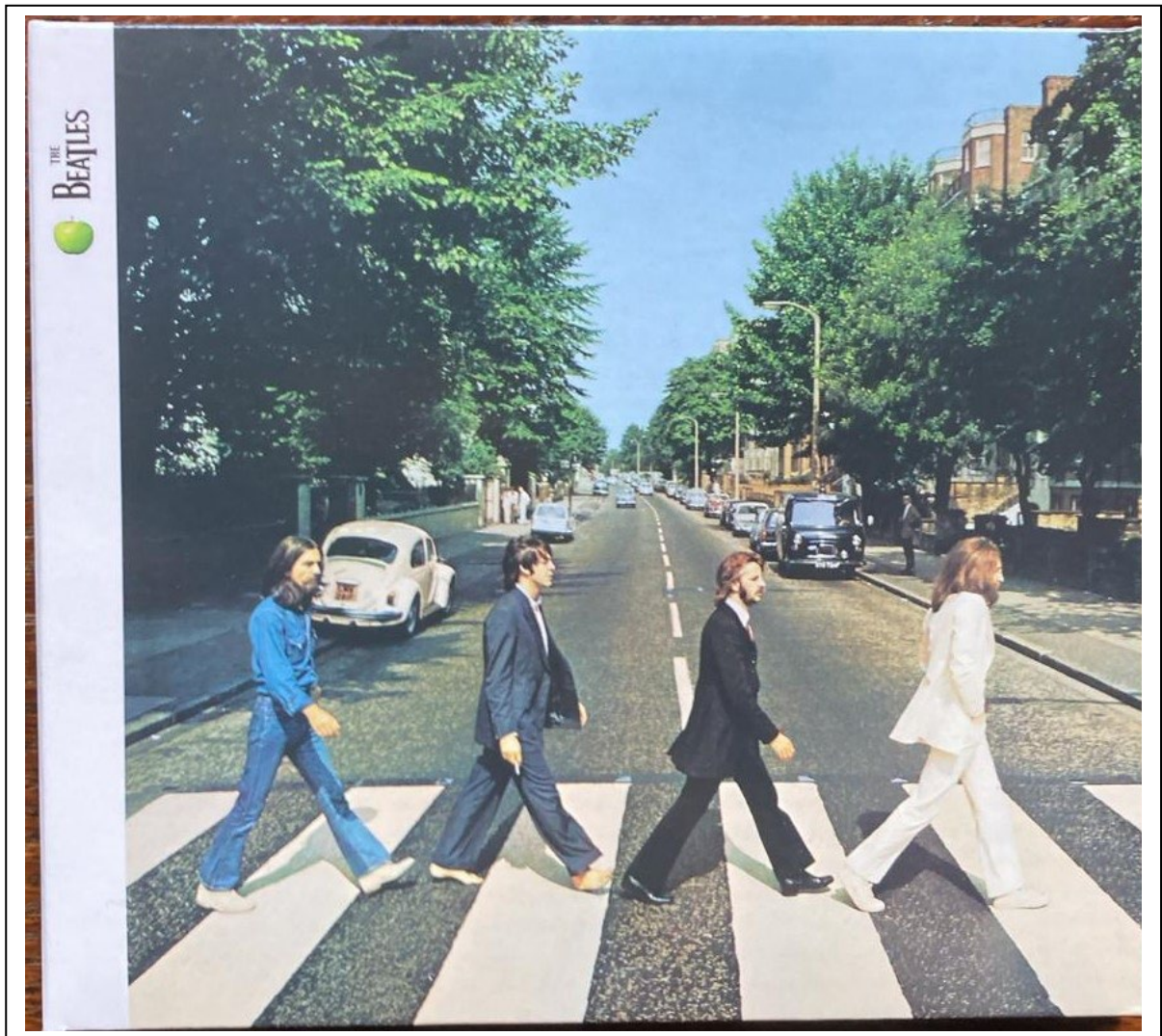
Geert van der Meulen

In (bijna) elk nummer van De Schoonheid Centraal zal een redactielid een toelichting geven op een bijzondere cd uit eigen collectie

1969 Was naar mijn smaak een van de laatste goede jaren voor de popmuziek. In 1970 verschenen nog prachtige lp's van The Doors, Creedence, Simon en Garfunkel en Bob Dylan. Maar daarna trad het verval in en behoorden de echt grote lp's tot de uitzonderingen. In 1969 verschenen naast Abbey Road ook mooie platen van Dylan, Joni Mitchell en The Band. Maar *Abbey Road* was met voorsprong de beste lp van dat jaar en een hoogtepunt in het werk van de grootste popgroep ooit, The Beatles. Op kant 1 staan legendarische nummers als *Come together*, *Something* en *Here comes the Sun*. Maar vooral de tweede kant van de plaat was bijzonder, met een medley van korte nummers die een prachtig geheel vormden. Ik heb de plaat grijsgedraaid.

Let it be kwam in 1970 uit en was formeel de laatste plaat, maar de opnamen gingen aan die van *Abbey Road* vooraf. *Let it be* was uitgekomen als onderdeel van de *Get Back*-sessies in de Abbey Road-studio. De filmopnamen ervan zijn van uitzonderlijke betekenis voor de popgeschiedenis. Je ziet hoe legendarische nummers tot stand komen, maar ook hoe er spanningen waren tussen Harrison en de andere leden van de band. De permanente aanwezigheid van Lennons vriendin Yoko Ono hielp hierbij niet. Maar bij *Abbey Road* werkten ze onder leiding van producer George Martin tamelijk harmonieus samen.

Harrison schreef voor deze plaat zijn twee mooiste nummers: *Something* en *Here comes the Sun*. De medley op kant twee was door Lennon en McCartney samen geschreven. Legendarisch werd ook de hoefoto op het zebrapad van Abbey Road. Paul liep op blote voeten, wat aanleiding was voor eindeloze geruchten dat hij dood was. De linkshandige Paul hield zijn sigaret in de rechterhand, waardoor het gerucht ontstond dat hij niet de echte McCartney was.

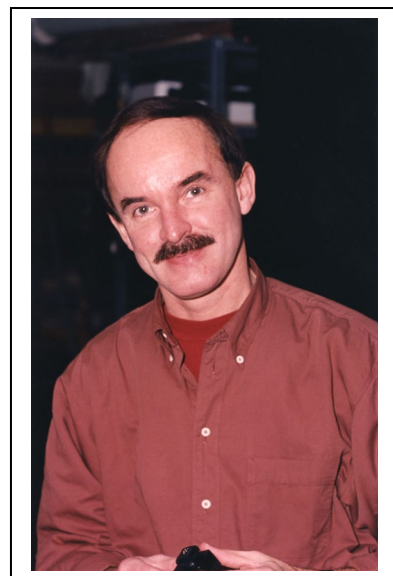

Thom Segers (1950-2023): Fotograaf met oog en hart voor mens en dier

William Segers

De fotograaf Thom Segers was mijn broer. In een proces van tien à vijftien jaar, in hele kleine stapjes, ging het steeds slechter met zijn gezondheid. Op 21 januari 2023 overleed hij. Tot het laatst liefdevol verzorgd door zijn partner en echtgenoot Wim Hummelink. Als u op internet zoekt, zult u zijn werk niet terugvinden. Thom Segers heeft echter een prachtige analoge erfenis achtergelaten. Hij kon ook meeslepend vertellen, waarbij hij zijn verhalen extra spannend maakte met een vleugje romantische overdrijving. In dit artikel ga ik een beeld geven van zijn fotografische erfenis. Gebruik maar uw fantasie voor de prachtige verhalen die erbij horen. Hiernaast staat een foto van hem, die pretogen horen bij zijn verhaal.

Jeugd en scholing

Thom Segers had niet de makkelijkste weg gekozen naar zijn beroep als fotograaf. Hij was speels en kon zich moeilijk concentreren op de gewone schoolse zaken. Als zoon van een bakker en houder van een ijssalon en lunchroom kreeg hij ook niet veel tijd om tot een weloverwogen school- en beroepskeuze te komen. LTS, huis- en reclameschilder pasten totaal niet bij hem. Al snel ging hij op zoek naar scholen die beter aansloten bij zijn creativiteit. Na de Vrije Academie had hij zijn richting definitief gevonden met de School voor Fotografie en Fotonica.

Bedrijfsopdrachten

In 1970 kwam hij in dienst van de ontwerpstudio Bink. Ondanks de wat wonderlijke, soms wat vervelende persoonlijkheid van de eigenaar, was hij daar helemaal op zijn plek. Hij verzorgde daar de fotografie voor platenhoezen en boekomslagen, drukwerk voor scheepswerven en off-shorebedrijven en modellenfotografie.

In 1981 won hij de eerste prijs voor vakfotografen, voor het thema De mens en zijn werk, uitgelooft door het vaklaboratorium Hoogwerff-Eikelenboom. De prijswinnende foto vind ik het hoogtepunt uit zijn fotowerk. Zijn foto van een lasser in een grote metalen buis is van een onwerkelijke schoonheid. Deze doet mij denken aan het gebruik van licht in het werk van Rembrandt, zoals *Een oude lezende vrouw* uit 1655. De focus is op het licht op de lasser zelf, die zijn werk doet in een grote bruine buis. De foto is ook gebruikt voor een bedrijfsbrochure van de firma Van de Grijp Buizen B.V.

Geboren: Leidschendam, 24 april 1950

Partner: Wim Hummelink

Opleidingen: LTS (1965), reclame schilder (1968), Vrije Academie Psychopolis (1970), School voor Fotografie en Fotonica (MTS voor Fotografie en Fototechniek; met lof geslaagd in 1974); digitale beeldbewerking bij Fotovakschool Apeldoorn

1970-1985. Fotograaf bij ontwerpstudio Bink

Februari 1975. Artikel: 'Thom Segers. Fotografen en hun werk' in het tijdschrift *Foto*

1981. Eerste prijs voor vakfotografen, voor het thema De mens en zijn werk, uitgelooft door het vaklaboratorium Hoogwerff-Eikelenboom

22-5/24-6-1982: Tentoonstelling Fotoportretten in De Schakel in Leidschendam

1983. Kalender uitgebracht met een selectie van eigen foto's

1985-1998: Medewerker Foto-/Audio- en Video Service bij KPN Research

1996 Dick van de Nieuwe Giessen: *Onderzoek en ontwikkeling bij KPN. Een geschiedenis van de eerste honderd jaar*. Hiervan de kleurenfoto's met de bronvermelding 'foto KPN Research'

1999-2002 Medewerker Beeldbank KPN

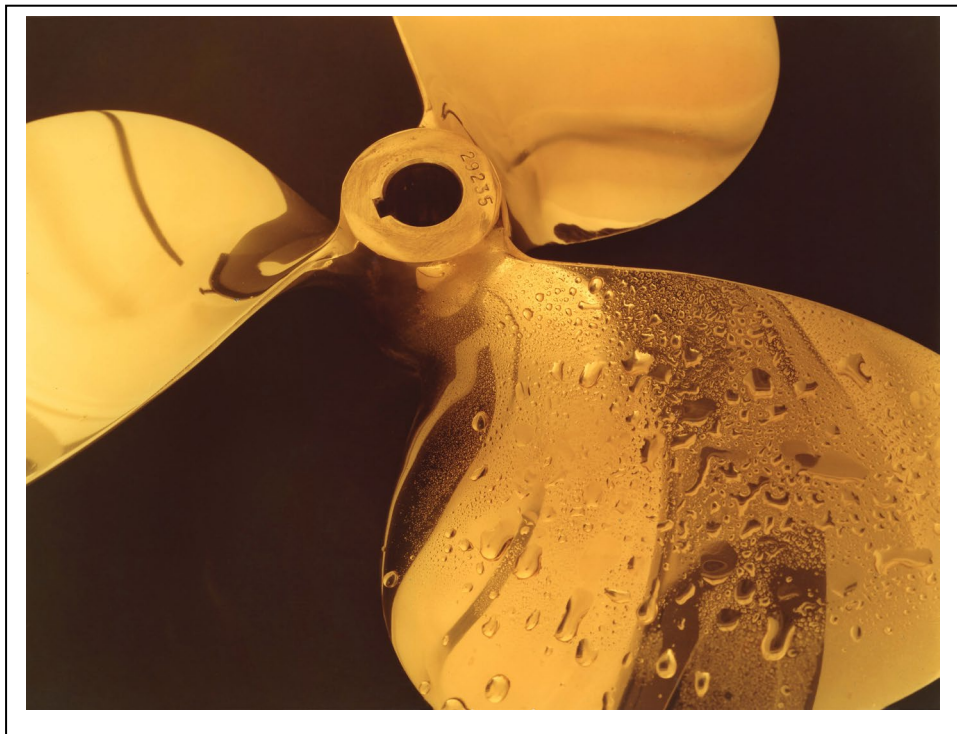
1978-circa 2015: Succesvol kattenfokker, met vele prijzen voor Britse-korthaar-katten

Redactielid *Mundikat Magazine*, waaronder foto's voor het jubileumboek *25 jaar Mundikat Magazine* (september-oktober 2001)

Overleden: Den Haag 21 januari 2023

De prijswinnende foto voor het thema De mens en zijn werk. De prijs werd in 1981 toegekend door het vaklaboratorium Hoogwerff-Eikelenboom

Passie voor dieren

Thom Segers had zijn hele leven een passie voor dieren. In zijn jeugd kreeg hij zijn vader zo ver dat hij duiven en tropische vogels mocht houden, in grote, bijpassende hokken. Uiteindelijk kreeg hij het ook voor elkaar dat hij een hond mocht nemen. Een heel gedoe zo'n hond in combinatie met een drukke zaak, maar zijn enthousiasme was onweerstaanbaar. Hij kocht allerlei boeken over honden, waarbij ik hem moest overhoren over de schema's voor de lichaamsbouw. Ga dan nog maar eens nee zeggen tegen een hond.

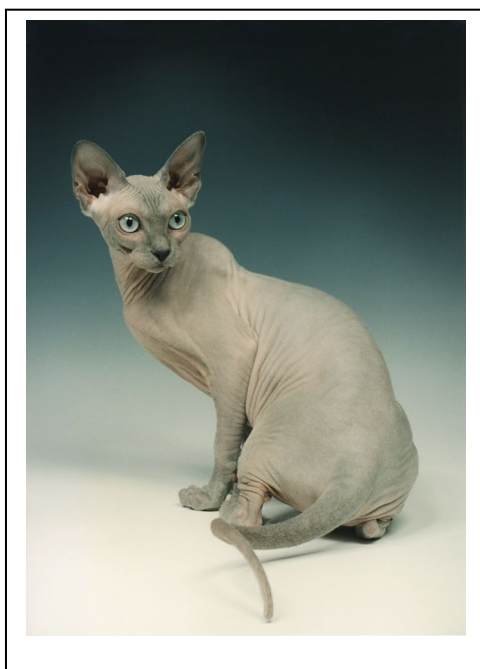
Zodra hij kon fotograferen, werden dieren vanzelfsprekend een belangrijk onderwerp voor zijn foto's. Vanaf eind jaren zeventig tot circa 2015 was hij een succesvol kattenfokker. Met zijn Britse-korthaarkatten heeft hij een kast vol bekens gewonnen. Gevreesd bij zijn concurrenten. Hij was ook redactielid van *Mundikat Magazine*. Menig coverfoto was van zijn hand.

Katten en hun euforische eigenaars, een geliefd thema. Deze mevrouw heeft zelfs dezelfde ogen als haar kat.

Siamezen. Ik sluit niet uit dat één van deze jonge katjes bij mij terecht is gekomen.

Vanzelfsprekend waren ook honden een geliefd object voor hem.

Een technisch hoogstandje is de foto van de vlinder.

De reisreportages: Oog voor mensen

In de jaren tachtig en negentig maakte hij uitgebreide reizen naar Kreta, Portugal en Italië. Deze reizen werden vastgelegd in uitgebreide fotoreportages. Altijd had hij daarbij oog voor mensen. Ademloos heb ik naar zijn reisverhalen geluisterd. Deze foto van een straat in Praag is ook opgenomen in een kalender die in 1983 werd uitgebracht.

Bij de reisreportages kunt u ook goed zien dat hij door de fotograaf Ed van der Elsken is beïnvloed. De fotoboeken van Van der Elsken had hij al eind jaren zestig gekocht. Ook bij Thom Segers zie je dat hij contact weet te leggen met de mensen die hij fotografeert. Vaak staan ze bij hem het fotograferen welwillend toe, zoals de twee mannen in de haven.

Of hij krijgt een gulle lach, zoals van de jonge vrouw. Zijn charme zal hier wel een rol hebben gespeeld.

Ontroerend is het liefdevolle gebaar van de oude man naar zijn vrouw.

Hij legt ook graag onopgemerkt mensen vast op de foto.

Deze laatste foto maakt symbolisch de cirkel rond. Zijn oude passie voor duiven zien we weer terug in deze duif op een oude scheepswerf. Ik hoop dat hij ook bij u landt.

*De fotocollectie van Thom Segers (en de rechten daarop) zijn overgedragen aan **Museum Rijswijk**. Daar zal een brede selectie en inventarisatie van zijn werk worden gemaakt. Museum Rijswijk ziet de toevoeging van Thom Segers' werk als een belangrijke verrijking en kijkt ernaar uit dit op gepaste momenten (als onderdeel van een thematische selectie) te delen met het publiek. Alle in dit artikel gebruikte foto's worden onderdeel van de collectie van het Museum Rijswijk. Het Museum Rijswijk heeft toestemming gegeven voor het gebruik van deze foto's in dit artikel.*

DE SCHOO^NNHEID CENTRAAL

De Slag bij Shrewsbury

Johannes Sylvanus Boanerges

Boanerges is onze correspondent in Engeland

Noem me maar aanmatigend, maar ik stel voor dat de castlijst van William Shakespeare's 'Henry IV Part One', met zijn reeks van een koning, prinses, burgers, schurken en nietsnutten, er nog één zou moeten bevatten, geheel door mij bedacht. Deze postume toevoeging aan de castlijst moet helaas naamloos blijven. Ik denk echter dat ik deze zodanig kan uitwerken dat die voor u gaat leven en zelfs op uw sympathie kan gaan rekenen. In mijn ogen is de desbetreffende naamloze man met eelt op zijn handen, bewoner van het heuvellandschap van Shropshire, zijn hele leven veel te druk geweest met het bewerken van zijn lapje grond net ten noordoosten van de provinciehoofdstad Shrewsbury om zich actief te interesseren voor de politiek van het Engeland van het begin van de vijftiende eeuw. Hij is zich er misschien net van bewust geworden dat de troon van *Good King Richard II* is overgenomen door Henry Bolingbroke en dat deze nieuwe koning ruzie heeft met zijn voormalige bondgenoten, de familie Percy. Deze familie was afkomstig uit het verre Northumberland en werd geleid door Henry Percy of, zoals hij in de volksmond bekendstond, *Harry Hotspur*, vanwege zijn opvliegend karakter. Onze eenvoudige boer heeft geen idee dat dit meningsverschil tussen twee voormalige bondgenoten een dramatische invloed op zijn leven en welvaart zal hebben. Althans tot de zaterdag van 21 juli in het jaar van Onze Heer 1403. Die dag zal hij met afschuw toekijken hoe wel 25.000 gewapende mannen (boogschutters, infanterie en cavalerie) neerstrijken op hetzelfde veld dat hij slechts een paar maanden geleden zorgvuldig heeft geploegd, geëgd en met erwten heeft ingezaaid. In

iets meer dan twee uur tijd ligt datzelfde veld bezaaid met lijken, uit Shropshire, Cheshire en Herefordshire. Nadat hij kortstondig aan de rand van dit schouwspel is verschenen, wordt onze radeloze boer voor het laatst gezien wanneer hij wegsjokt in de richting van het kamp van koning Hendrik, in de hoop dat zijn claim op compensatie niet in dovemansoren zal vallen.

Het is uiterst onwaarschijnlijk dat onze vriend kreeg wat hij wilde. De koning, hoewel zegevierend op die dag, had bijna zijn kroon en zijn zoon en erfgenaam in de strijd verloren en had aanzienlijke verliezen geleden. De jonge Prins Hendrik, die pas zestien jaar oud was, had, bij het aanvoeren van de linkerflank van de koninklijke troepenmacht, een pijl aan de linkerkant van zijn neus gekregen die zijn gezicht met maar liefst zes inches (ruim vijftien centimeter) doorboorde. De prins overleefde dit op wonderbaarlijke wijze en weigerde het veld te verlaten. Later werd gemeld dat hij het bevel gaf om 'mij, aldus gewond, naar de frontlinie te leiden, zodat ik, zoals een prins betaamt, onze strijdende mannen met daden kan aanvuren, niet met woorden'. De aanval van de prins op de gelederen van de rebellen zorgde voor een kentering en toen de kreet van zijn vader klonk dat hij nog leefde en dat het juist zijn tegenstander *Harry Hotspur* was die op het slagveld was gedood, kozen de overlevende rebellen het hazenpad. Sommige bronnen beweerden dat *Hotspur* ook een pijl in zijn gezicht kreeg die in zijn mond terechtkwam en hem doodde, terwijl anderen volhielden dat hij werd neergehaald toen hij probeerde binnen het bereik van de koning te komen. Zowel Prins Hendrik als *Hotspur* zouden het type bascinethelm hebben gedragen dat werd geleverd met een varkenssnuif- of hondensnuitvizier. Dat vizier diende, wanneer het omlaag geschoven was, tot bescherming van het gezicht in de strijd. Het nadeel van het omlaag hebben van het vizier is echter dat het zicht ernstig wordt beperkt, wat, wanneer je troepen in de strijd probeert te leiden, duidelijk een groot nadeel is. Het is meer dan waarschijnlijk dat zowel de prins als *Hotspur* hun vizier even omhoog deden om beter zicht te krijgen op de gebeurtenissen en werden geraakt.

De jonge Prins Hendrik, de latere koning Hendrik V, met pijl naast de neus

De Bascinethelm met varkenssnuifvizier

Ongeveer vierhonderd jaar eerder kregen twee koningen, een Noor en een Engelsman, ook pijlen in hun gezicht en stierven. Dat was in 1066 en dit vond plaats in Stamford Bridge in Yorkshire. De Engelse koning Harold Godwinson stond tegenover een leger onder leiding van de Noorse koning Harald Hardrada. Hardrada was door Harold's verraderlijke broer Tostig ervan overtuigd dat Engeland makkelijk in te nemen was. De score die dag was Engeland 1 tegen Noorwegen 0, toen

Harald een pijl in zijn keel kreeg en stierf. Tostig deed het niet beter. De Engelse koning Harold had geen tijd om zijn vermoeide en ernstig verzwakte troepen te laten rusten, want het nieuws bereikte hem dat 277 mijl naar het zuiden, Willem, hertog van Normandië, met een formidabele strijdmacht bij Hastings was geland. Het kostte Harold slechts twee weken om zijn troepen naar het zuiden te verplaatsen, alleen om daar zijn ondergang te tegemoet te gaan. Zoals blijkt uit het beroemde tapijt van Bayeux kreeg de koning een pijl in zijn oog en stierf.

Om het voor de hand liggende te zeggen: een pijl is alleen zo effectief als de boog waarmee hij wordt afgeschoten of 'gelost'. En de Engelse *longbow* (grote handboog) was buitengewoon effectief. Deze boog was gemaakt van één stuk taxushout (*taxus baccata*). Hij wast sterk in zowel spankracht als compressie waar dit van belang was. Hij was net zo lang als een man en had een typisch 'trekgewicht' van meer dan 100 pond. Een moderne *recurveboog*, zoals gebruikt bij de Olympische Spelen, heeft ongeveer de helft daarvan nodig om zijn pijlen af te kunnen schieten. Mijn eigen boog is, zoals past bij mijn postuur van 'klein gebouwde man' (in de categorisering door *World Archery*), een zeer bescheiden 38-ponder. De gemiddelde middeleeuwse boogschutter was net iets minder dan 1,7 meter lang, maar was waarschijnlijk twee keer zo breed en moet ongelooflijk sterk zijn geweest om zo'n geweldig trekgewicht te trekken.

Engelse koningen hadden boogschutters nodig voor hun legers en toen Edward III zich zorgen maakte dat te veel mannen hun bogen verwaarloosden, gaf hij opdracht dat alle gezonde mannen en jongens elke zondag na de mis 'de kunst van het schieten moesten leren en beoefenen' in plaats van 'stenen gooien, handballen, voetballen of hanengevechten'. Zowel in de St. Mary's Church als de St. Alkmund's Church in het centrum van Shrewsbury zijn nog de sporen te vinden van het feit dat de onderdanen van de koning deze instructie naleefden; het gaat hier om markeringen die in het metselwerk waren achtergelaten waar pijlpunten werden geslepen.

Markeringen in het metselwerk van de St. Mary's Church in Shrewsbury waar pijlpunten werden geslepen

Een geoefende boogschutter kon tot wel 12 pijlen per minuut "afschieten". In Shrewsbury bestond de strijdmacht van *Hotspur* in 1403 uit niet minder dan vierduizend Cheshire boogschutters. Zo'n contingent kon het soort 'pijlenstorm' creëren zoals beschreven door Jehan Waurin rond 1450: 'Want de zon die op dat moment helder en duidelijk was, verloor toen zijn helderheid, zo dik waren de pijlen'. Een andere kroniekschrijver, abt Ailred van Rievaulx (1110-1167), beschrijft het slachtoffer van de boogschutter als 'lijkend op een egel, met rondom stekels in de vorm van pijlen'. Tot slot wenden we ons tot de Welshe kroniekschrijver Giraldus Cambrensis (Gerald van Wales, 1146-1223) om geen twijfel te laten bestaan over de dodelijke doordringende kracht van een *longbow*, wanneer hij ons verzekert dat tijdens het beleg van Abergavenny Castle in 1182 boogschutters pijlen door een eikenhouten deur schoten die "een hand (4 inches, 10 cm.) dik (was)".

Abergavenny Castle (foto: Wikipedia)

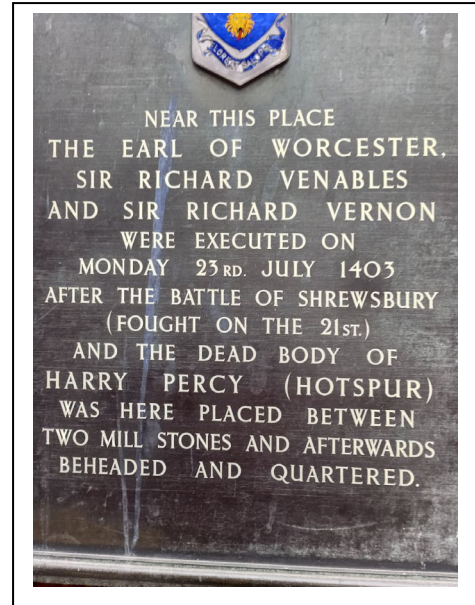
Velen in de middeleeuwen geloofden dat het overleven van Prins Hendrik toegeschreven kon worden aan de hand van God. Het was tenslotte zijn voortbestemming om Engeland's grootste krijgskoning te worden bij Agincourt in 1415, waar Engelse en Welshe *longbowmen* de bloem van de Franse adel vernietigden.

Volgens een nuchterder beeld van hoe de prins het heeft overleefd, zou de eer toekomen aan John Bradmore, chirurg van de koning. Bradmore slaagde erin zowel de pijlpunt te verwijderen als te voorkomen dat de wond ging ontsteken. We mogen niet vergeten dat Bradmore zich in Kenilworth Castle in Warwickshire bevond, 64 mijl van Shrewsbury. De reis daarheen moet buitengewoon oncomfortabel zijn geweest voor de jonge prins. Maar hij overleefde het tenminste, wat meer is dan van *Harry Hotspur* kan worden gezegd.

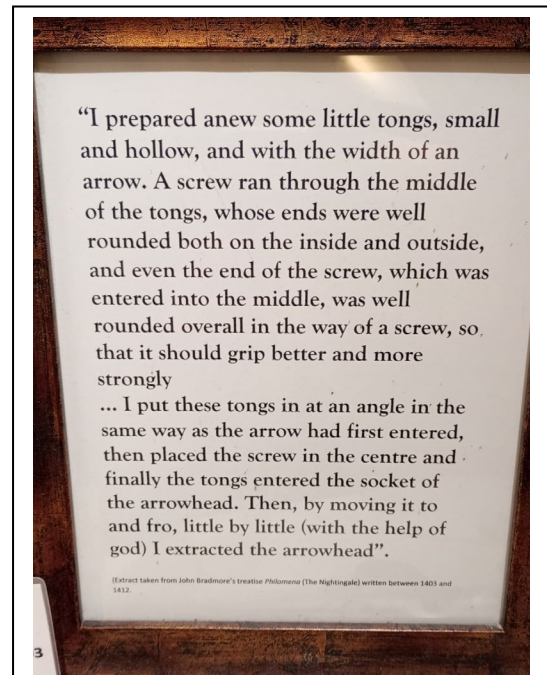

Kenilworth Castle (foto: Wikipedia)

Hotspur's lichaam werd naar Whitchurch gebracht, 20 mijl van Shrewsbury, waar het haastig werd begraven. Er bleven echter hardnekkige geruchten circuleren dat *Hotspur* na de slag was ontsnapt, dus liet koning Hendrik het lichaam opgraven, zouten en naar het centrum van Shrewsbury brengen, waar het tussen twee molenstenen werd opgehangen om alle twijfel weg te nemen dat de geduchte vijand van de koning inderdaad dood was. Getrouw aan de gruwelijke gewoonte van die tijd, zou het lichaam later in vier stukken worden gehakt die naar Londen, Newcastle upon Tyne, Bristol en Chester werden gestuurd. *Hotspur's* hoofd werd naar York gebracht, waar het op een van de stadspoorten werd tentoongesteld. Pas toen alle verschillende lichaamsdelen aan zijn weduwe waren afgeleverd, werd *Hotspur* uiteindelijk in november 1403 begraven in York Minster.

In zijn toneelstuk laat Shakespeare de antagonisten even oud zijn, terwijl *Hotspur* in werkelijkheid 39 was en de prins pas 16. *Hotspur* wordt gepresenteerd als nobel, ridderlijk, onstuimig (vandaar zijn bijnaam) en dapper. Prins Hendrik is daarentegen een verkwister, de wanhoop van zijn vader, die omgaat met uitschot als Sir John Falstaff, met Bardolph en Pistol, die altijd drinken en hoereren. Aan het einde komen ze oog in oog te staan en erkennen ze elkaar respectievelijk als Harry Monmouth (waar de prins werd geboren) en als 'een zeer dappere rebel'. Ze vechten dan en de prins doodt *Hotspur* wiens laatste woorden erkennen dat hij 'berooft is van zijn jeugd' en dat hij uiteindelijk 'voedsel is voor...'. Hij sterft voordat hij de gevoelige zin heeft afgemaakt, waarop de prins het voor hem doet: 'Voor wormen, dappere Percy. Het gaat je goed, groot hart'.

De beschrijving van de voor die tijd revolutionaire methode waarmee chirurg John Bradmore de pijlpunt uit het gezicht van Prins Hendrik wist te verwijderen

Nog steeds sprekend over wormen, wil ik dat niemand minder dan Charles Darwin, Shrewsbury's beroemdste zoon, hier het laatste woord heeft. We citeren hiervoor uit *The Formation of Vegetable Mould Through the Action of Worms, with Observations on their Habits* (De Vorming van Plantaardige Schimmel door de Werking van Wormen, met Observaties van hun Gewoonten'), wat best een fascinerende verhandeling kan zijn, ondanks de titel. Hierin schreef hij dat archeologen veel te danken hadden aan wormen voor het bewaren van veel oude objecten, zoals de grote hoeveelheid pijlpunten die in een veld ten noorden van Shrewsbury werden gevonden door een lokale oudheidkundige, een zekere meneer Blakeway. Ik heb niet kunnen vaststellen of meneer Blakeway ergens in de buurt was van Battlefield Church die koning Hendrik IV op die plaats liet bouwen. Hij beval dat alle overledenen daar begraven moesten worden en dat er gebeden moest worden voor hun onsterfelijke zielen. Het waren tenslotte allemaal Engelsen.

DE SCHONHEID CENTRAAL

Liefde voor de natuur en het fotograferen zorgden voor een wending in het leven van Adri de Groot

William Segers

Ernstige paniekstoornissen als gevolg van een tweede-generatiesyndroom en energiegebrek maakten Adri de Groot een tijd vleugellam. De spanningen van de ouders die in het verzet hadden gezeten. Moeder die met een pistool op het hoofd onder druk werd gezet om te vertellen waar zijn vader verborgen zat. Adri de Groot voert 's nachts in zijn hoofd nog steeds oorlog. De boosdoeners zijn geen Duitsers uit de oorlog maar meer van deze tijd, het onrecht is van alle tijden. Tot 1983 was hij journalist, onder meer bij *De Rotterdammer*. Daarna deed hij voorlichtingswerk en PR, waaronder bij de CMHF (Centrale van Middelbare en Hogere Functionarissen bij Overheid, Onderwijs, Bedrijven en Instellingen). Maar sinds 1996 was hij niet meer in staat om te werken. Hij moest zich laten behandelen door het Nederlandse ARQ Centrum'45, voormalig Stichting Centrum '45, in Oegstgeest.

Hij greep terug op zijn oude liefde voor de natuur. De liefde van de natuur was hem eigenlijk met de paplepel ingegeven. De eerste 25 jaar van zijn leven (hij is geboren op 1 november 1946)

woonde hij op korenmolen De Hoop in Oud-Alblas, midden in de polders aan het riviertje De Alblas. De omgeving waarin hij opgroeide was ideaal om een liefde voor de natuur te stimuleren, maar die liefde ging nog niet zo ver om zich echt in de natuur te verdiepen.

Hij begon toen hij ziek werd lange wandelingen te maken. In 1999 is hij de site Vogeldagboek.nl gestart. Aanvankelijk alleen met tekst, maar vanaf 2002 met foto's erbij.

Voor hem staat de liefde voor de natuur centraal. 'De meeste fotografen zijn plaatjesverzamelaars'. En die soms kosten noch moeite sparen om tot de ideale natuurfoto te komen. Hij veroordeelt dit niet. Maar bij Adri de Groot gaat dat heel anders. Hij trekt er rustig op uit in natuurgebieden, mede door zijn energiegebrek niet verder dan het westelijke Groene Hart. Op zijn krukje wacht hij rustig op de dingen die in de natuur spelen. Soms loopt er een muis zijn kant op, soms een haas.

Gierzwaluwen cirkelen steeds dichterbij zijn hoofd. Hij is dan één met de natuur..

Vier uur per dag in de natuur, dan is zijn energietank leeg.

Hij toont zich daarbij ook een betrokken observator. Als hij ziet dat een knobbelzwaan verward is geraakt met drie plastic lokeenden, zorgt hij dat een Dierenambulance erbij komt om de zwaan te bevrijden. Niet zonder risico overigens. Toen hij in zijn ijver om te helpen te dichtbij kwam, kreeg hij een flinke klap van zijn vleugels. Hij geeft advies aan de gemeente Zoetermeer en Staatsbosbeheer (Bentwoud) om hun maaibeeld van riet zo aan te passen dat de Roerdomp en het Woudaapje daar geen last van hebben. 'Veel vogelaars zijn te passief, terwijl ze van alles zien. Ze fotograferen alleen'.

Voor Adri is 'schoonheid iets wat je moet beleven, het gaat er niet alleen om wat mooi is'. Vogels fotografeert hij het liefst in hun natuurlijke omgeving, bijvoorbeeld in het riet. In het *Vogeldagboek* vermeldt hij ook persoonlijke dingen. Het gaat niet alleen om het dier dat gefotografeerd wordt.

Het *Vogeldagboek.nl* heeft een groot bereik. Op zijn hoogtepunt had Adri 30.000 abonnees. Nu zijn het er tussen de 29.000 en

30.000. Hij heeft ook abonnees buiten Nederland, in België, Amerika en Zuid-Afrika. Vanwege dit internationale karakter zijn de namen van de dieren in verschillende talen vermeld. Naast de Nederlandse en de wetenschappelijke namen, gaat het daarbij om Engelse, Franse en Duitse namen.

De Haas

De Grutto

Zijn website is eigenlijk een digitaal naslagwerk op het gebied van de natuur. In het Fotoboek legt hij vast welke dieren hij gefotografeerd heeft. Daar kom je overigens ook de Afrikaanse buffel tegen. Dat is echter geen foto gemaakt door Adri, maar door één van zijn kinderen die in Afrika was geweest. Verder is er een Filmboek met video's en een Geluidenboek. Heel nuttig is ook het onderdeel recensies van natuurboeken. Hij krijgt daarbij hulp van twee andere experts. De toestroom van te recenseren boeken werd zo groot, dat hij geen boeken over gebieden meer recenseert. Hij concentreert zich nu op themaboeken.

Hij krijgt soms heel persoonlijke reacties van lezers. Bijvoorbeeld iemand die hem bedankt vanaf zijn sterfbed. Of van een lezer van 95 jaar die hem schreef: 'ik kan niet meer lopen, maar ik wandel met u mee'.

Ik had Adri voor dit artikel een aantal favoriete dieren gevraagd, voor de keuze van de foto's. De lijst was te lang om te verwerken: Baardmanneling, Haas, Grutto, Huismus, Nonnetje, Patrijs, Roerdomp, Steenuil, Steltkluut, Veldleeuwerik, Velduil, Woudaapje en Zeearend. Ja, dat krijg je als je een natuurliefhebber naar zijn voorkeur vraagt. De Haas en de Grutto zijn hiervoor opgenomen. We sluiten af met

de Velduil en zijn absolute favoriet: de Roerdomp. 'Ze zijn wat knorrig en narrig. (...) Door mijn syndroom ben ik ook een beetje zo' (Adri in een interview met Bert Van Den Hoogen in het AD van 10-04-2020). Hier doet Adri zichzelf echt tekort. Het is een hele aardige man.

De Roerdomp

Website: <https://www.vogeldagboek.nl/> Mailadres: adridegroot@vogeldagboek.nl

De Velduil

Steenuil

Dik van der Meulen

Of je het een vondst kon noemen, weet ik niet zeker, want heel goedkoop was het boek niet. Maar het bleek toch veel mooier en rijker dan ik had gedacht: *De Naeukeurige beschryving van de natuur der vier-voetige dieren, vissen en bloedlooze water-dieren, vogelen, kronkel-dieren, slangen en draken* van Jan Jonston uit 1660, aangeschaft op een boekenveiling. Onder liefhebbers en vaklui een vermaard werk, met honderden platen van de in de titel genoemde dieren, oorspronkelijk in het Latijn geschreven door een Pool van Schotse komaf. Een boek waarin naast bestaande beesten ook nog griffioenen, eenhoorns en draken opduiken, al was Jonston een van de eersten die het bestaan van zulke dieren in twijfel trokken. Hoe dan ook: een boek dat volstrekt onbetaalbaar is voor de niet-gefortuneerde verzamelaar – tenzij er iets mee aan de hand is.

En dat was bij mijn exemplaar het geval. Het veilinghuis zette laag in en met reden: de titelpagina ontbrak, net als het voorwoord én het slot. Het geheel was niet zo lang geleden opnieuw ingebonden. Maar veel erger: een kind was, vermoedelijk in de negentiende eeuw, met potloden als een bezetene in het boek gaan krassen. ‘w. extensive (col.) pencil scratching by a child’, las ik in de veilingcatalogus, en dat was niet overdreven.

Maar toch, de kans om een originele Jonston voor weinig geld te bemachtigen, doet zich niet vaak voor. Ik bood en kreeg het voor de bodemprijs, want niemand anders had voor dit aangetaste exemplaar belangstelling. ‘Sold w.a.f.’ – ‘with all faults’, dus met alle gebreken verkocht – had de veilingmedewerker er ten overvloede bijgezet, waardoor ingewijden begrepen dat er nog veel meer aan kon ontbreken.

Maar dat viel mee. Op de eerste pagina’s en de krassen na was het een opmerkelijk goed bewaard gebleven exemplaar. En die potloodstrepen... wat zou een eenvoudig vlakgom kunnen uitrichten? Ik probeerde het en verdraaid, niks aan de hand, ze lieten zich moeiteloos verwijderen. En het was nog leuk werk ook. Zo steeg de waarde van mijn aanwinst onder mijn

gummende vingers. Voor wat die waarde waard was dan, want verkopen zou ik mijn tot bloei gekomen Jonston toch niet. Ik ontdekte trouwens ook de identiteit van de jonge antiekunstenaar. Onder een volgekraste olifant had hij zijn naam gezet: Jérôme Bahl (het kon ook Basil of Batil zijn). Nadere inlichtingen dringend gewenst: op de krantensite Delpher stiet ik alleen op het gezin van de Poolse arbeider J. Bahl, collectief ten onder gegaan na het eten van 'de groene knolzwam'. Ook een beschouwing waard, maar dat komt later.

De steenuil (tweede van rechts) in Jonston's 'Naeukeurige beschryving'

Volgende opgave: zou mijn favoriete vogel voor de onderhavige *Schoonheid Centraal* in Jonston's *Naeukeurige beschryving* staan? Jazeker, al kostte het enige moeite hem te vinden tussen de grotere nachtvogels, waartoe Jonston ook de vleermuizen rekende. Maar toch, daar stond hij, 'de Nachtuil oft Noctua, dien de Hoogduitsen Steenuil noemen'.

Want over de steenuil moeten we het vandaag hebben, de leukste van alle uilen. (De journalist Henk Hofland had een afkeer van het woord leuk, maar voor de steenuil is geen betere term denkbaar.) Hij is trouwens ook de meest zichtbare. Waar veel lezers de veel grotere bosuil wel eens zullen hebben gehoord, laat die zich maar zelden zien: overdag weet hij zich uitstekend te verstoppen. Maar de steenuil, dat is een ander geval. Hij is vaak ook overdag actief en installeert zich bij voorkeur op een tak, schoorsteen of nok vanwaar hij de omgeving goed in de gaten kan houden – maar waar die omgeving, omgekeerd, ook hém goed kan zien.

Toch kom ik hem minder vaak tegen dan vroeger. Dat heeft deels te maken met waar ik woon: afwisselend in de stad en in een bos, oorden waar deze vogel van het boerenland zich minder op zijn gemak voelt. Maar het komt ook door het boerenland zelf. De gezellige, vaak wat rommelige boerderijen van vroeger, omringd door ruig grasland of korenvelden, zijn in ware fabrieken getransformeerd, waar alles gericht is op een zo hoog mogelijke productie. Het landschap betaalt de prijs: het enige wat er nog groeit is Engels raaigras en maïs. Oninteressant voor vogels, ook voor de steenuil, die leeft van muizen en insecten.

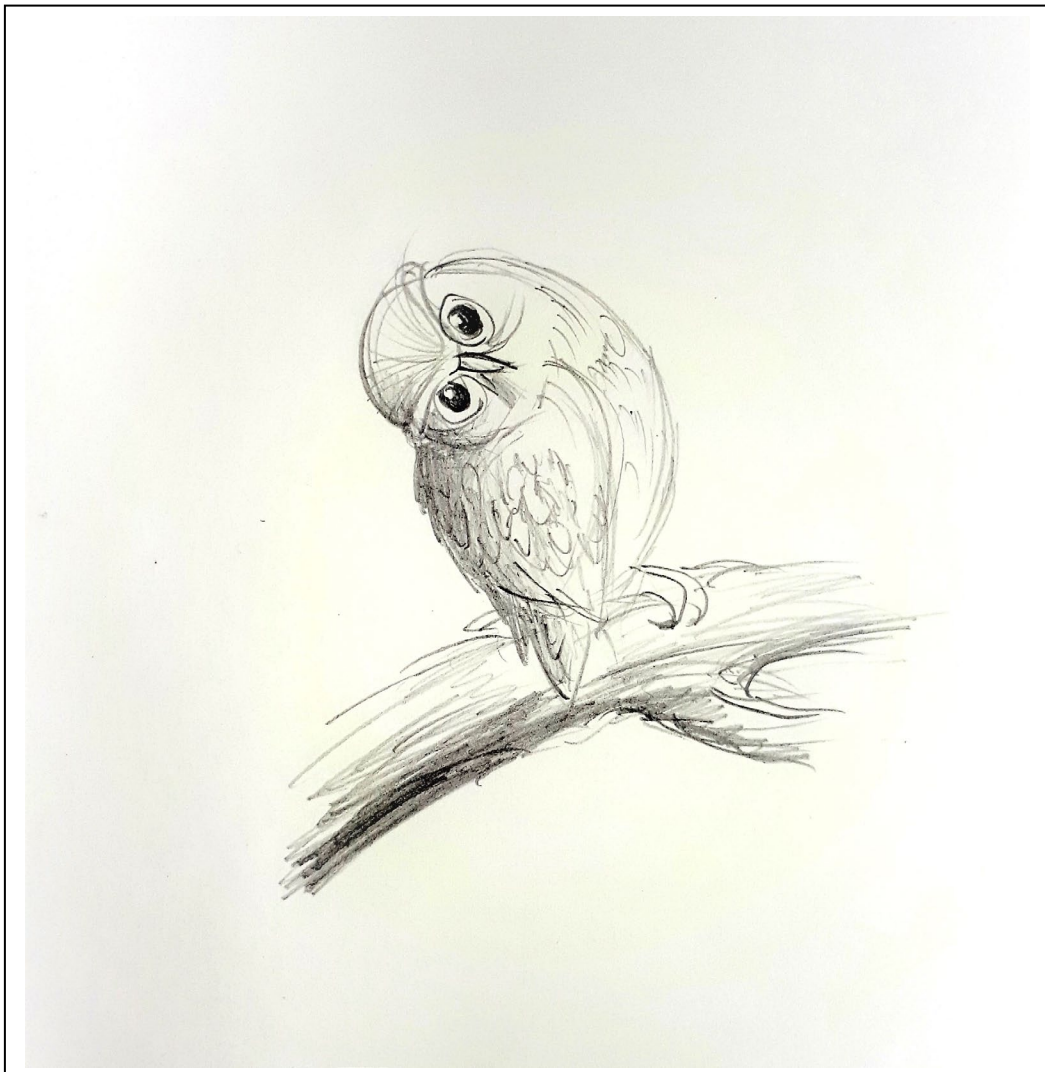
Gelukkig zijn er hier en daar nog oases in de groene woestijn waar je ze kunt vinden. Ga erheen voor het te laat is: behalve steenuilen zie je er ook andere vogels die een plaats zouden

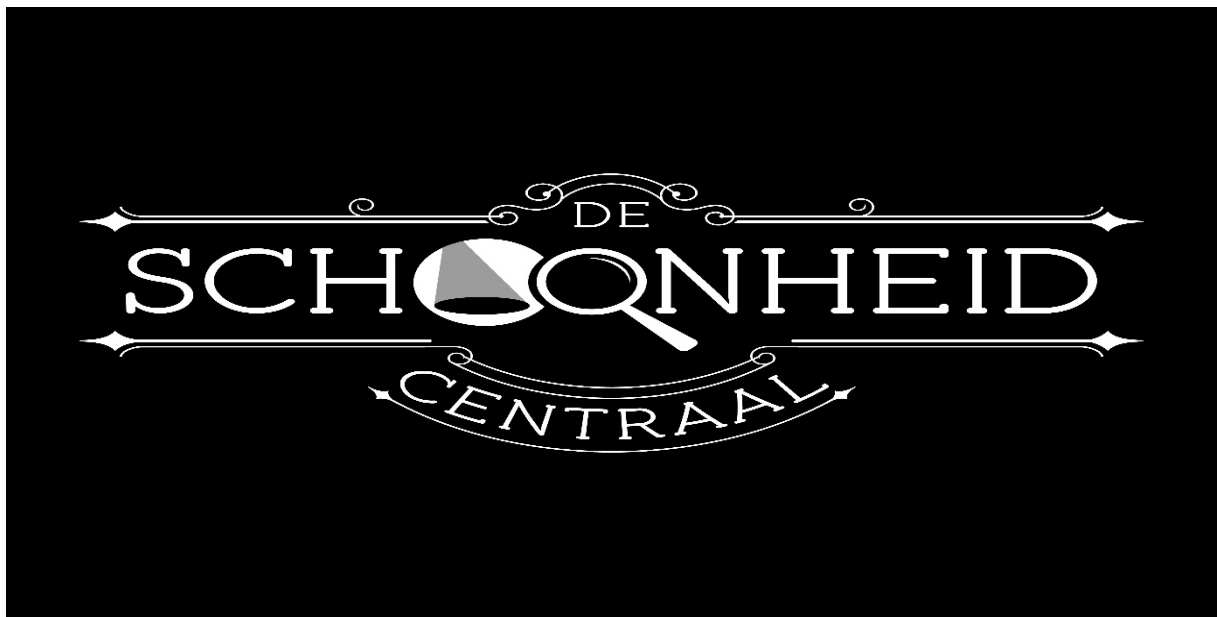
verdienen in een vogeltoptien, van ringmussen tot zwarte roodstaarten, van huiszwaluwen tot geelgorzen.

Voor mijn mooiste ontmoetingen met steenuilen moet ik een kleine halve eeuw terug. Ik wist onderweg naar school – vijftientig kilometer fietsen – ergens een stel knotwilgen te staan waar er altijd wel een op de uitkijk zat. Als ik dan afstapte om hem beter te bekijken, vloog hij niet weg maar keek strak terug, met een strenge blik in zijn grote gele ogen. Daarbij kantelde hij zijn kop van links naar rechts. In moderne vogelboeken vind je hier weinig van terug, maar de oude Jonston had in de zeventiende eeuw eenzelfde ervaring met de steenuil: 'Hy is ook een Dansvogel, en met het hoofd en den hals dikmaal rondsom te drayen, siet hij den mensch nu met een bars en onbeweeglijk gesicht an, en dan sijn hoofd gins, en herwaarts kerende, bootst hij de danssers en bootsmakers na.' Wat die bootsmakers precies uitvoerden, weet ik niet, maar verder is het nog steeds een adequate beschrijving.

Pas later kwam ik erachter waaróm die steenuil zich zo gedroeg: niet om zijn gratie te demonstreren, maar om de afstand te taxeren tussen zijn opponent en hemzelf. Dat hij bleef zitten, was niet omdat hij mij aardig vond of interessant, maar omdat ik ver genoeg van hem vandaan was.

Honderd jaar na Jonston kreeg de steenuil de wetenschappelijke naam die hij nog altijd draagt: *Athene noctua*, vrij te vertalen als Athene bij nacht, omdat hij bij de oude Grieken de wijsheid symboliseerde. Ik heb redenen om aan te nemen dat er wijzere vogels zijn, maar er is er niet één waar je zo vrolijk van wordt.

De tuin van Nans

Nans Spieksma

Het gaat slecht met de insecten. De grote uitzondering op deze ellende is het leliehaantje. Ik heb een tuin van duizend vierkante meter tot de nok toe gevuld met bomen, struiken en planten. Plus een vijver met bijbehorende gewassen.

In de verre omtrek is er geen lelie te bekennen. Ergens verscholen heb ik een martagonlelie en zodra het groen in het voorjaar uit de aarde piept, zitten er leliehaantjes op. Mijn opgevreten lelie is dus een lichtpuntje in de insectenduisternis.

Het kost enige moeite je de nieuwe tuinmores eigen te maken, maar als het je lukt, is iedere mislukking winst.

Het leliehaantje

De martagonlelie voordat het leliehaantje toeslaat (foto: Nijssen Tuin Heemstede)

DE SCHONHEID CENTRAAL

Antiquariaat Klikspaan en de geschiedenis van Leidse boekhandels

William Segers en Geert van der Meulen

We verbeelden ons niets, maar het is toch wel leuk om te vermelden dat één van ons (Geert van der Meulen) de eer had in 1985 de eerste klant van Antiquariaat Klikspaan aan de Hooglandse Kerkgracht 49 in Leiden te zijn. Het antiquariaat wordt ook beschreven in een heel leuk boek geschreven door eigenaar Aad van Maanen, getiteld: *Een wandeling langs Leidse boekhandels*. Het is eigenlijk voor ons een topografische schets van onze eigen jacht in de jaren 1973-1985 op belangrijke boeken over geschiedenis, waaronder die van de arbeidersbeweging en politieke partijen in Nederland. Naast de literatuurlijsten die we vanuit de universiteit over geschiedenis kregen, gebruikten we daarbij onder andere *Idee en beweging*. *Bibliografiese*

Aad en Axe van Maanen

aanwijzingen bij de studie en het onderzoek van de geschiedenis van socialisme en arbeidersbeweging in Nederland, samengesteld door Ger Harmsen. En voor Nederlandse politieke partijen gebruikten we een artikel van A.A. de Jonge in *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, deel 91 (1976), afl. 1, getiteld: 'Geschiedschrijving over de Nederlandse politieke partijen' en vooral de 'Reactie en aanvulling' hierop door I. Lipschits in aflevering 3 van dat tijdschrift. Elk gescoord boek leidde tot een kruisje of potloodstreepje in het desbetreffende bibliografische overzicht. Een moment van boekengeluk.

Naast De Slegte, die gek genoeg ontbreekt in het boek van Van Maanen, ging het in onze boekenjacht in Leiden vooral om De Boeckhalle van Joop Sweris, Van Caspel in de Pieterskerkchoorsteeg voor boeken over de arbeidersbeweging, Blaeu (terloops vermeld door Van Maanen) en voor de nieuwe boeken om Ginsberg, De Kler en Kooyker. Klikspaan en Burgersdijk & Niermans (de veiling) kwamen pas in beeld toen we een baan hadden. Veruit het leukste was ons gezamenlijk bezoek aan het kleine antiquariaat van Cretier in de Morsstraat. Cretier stond achter de toonbank toen we binnenkwamen. We doken gelijk allerlei kasten in om de collectie te verkennen. Af en toe liepen we naar Cretier om te informeren wat de prijs was van een boek, om die vervolgens weer terug in de kast te zetten. Zeker als student met beperkte middelen was dat voor ons heel gebruikelijk. Je onthield waar je een boek had gezien, dacht er nog eens over na en zocht zo nodig later op of het boek echt belangrijk was en of dus een aankoop verantwoord was. Cretier hield dit bij twee boeken vol. Vervolgens snierpte hij van achter de toonbank: 'Ik denk niet dat ik de boeken heb die de heren zoeken. Ik lever eigenlijk alleen aan professoren'. Zonder ruggespraak concludeerden we beiden: Dit was een hele gekke situatie en daar moest van genoten worden. We reageerden totaal niet en bleven onaangedaan rondspeuren in het kleine winkeltje. Cretier ontplofte bijna: 'Dus ik zeg: goedemorgen'. Hozzo: klant is koning? We waren klant bij de koning. En voor het bezoek aan de koning gelden protocollen.

Geert van der Meulen ging later nog regelmatig terug naar de winkel van Cretier. Daar maakte hij niet meer de beginnersfouten en dook altijd gelijk een boekenkast in, koos een boek en ging vooral niet vooraf informeren naar de prijs van het boek. Dat leverde hem een schouderklopje op: 'Ik zie dat meneer de weg weet'. Wellicht overmoedig geworden door dit succes ging Van der Meulen later op een pijnlijke wijze toch in de fout. Van der Meulen zat in een eersteklastreincoupé en Cretier kwam naast hem zitten. Hij opende zijn tasje en hij haalde een boek tevoorschijn, dat hij waarschijnlijk zojuist had gekocht. Van der Meulen keek te opzichtig naar wat voor boek hier blijkbaar gekocht was. Cretier zag dit, borg het boek op in zijn tasje en beende verontwaardigd weg. Protocollen gelden niet alleen in het paleis, maar zeker ook als de koning op reis is.

De ontvangst door Aad (78 jaar) en Axe (50) van Maanen in hun Antiquariaat Klikspaan verloopt veel hartelijker. Aad vertelt over de geschiedenis van Klikspaan. In 1981 richtten Pierre Petitjean en Aad, oud-collega's bij universiteitsboekhandel Ginsberg, het antiquariaat op. Klikspaan is genoemd naar de negentiende-eeuwse Leidse auteur van studentenschetsen Klikspaan (pseudoniem van Johannes Kneppelhout). Zij begonnen op de zaterdagse markt voor de Hooglandse kerk in Leiden. Na een paar jaar in een pand aan de Zijlsingel (vanaf 1982) kwam het antiquariaat in 1985 in het huidige

(huur)pand aan de Hooglandse Kerkgracht 49. Toen Petitjean er in 2005 mee stopte, kwam Aad's zoon Axe in de zaak, die een vennootschap onder firma werd. Axe staat elke vrijdag op de Spuimarkt in Amsterdam en vanaf 2011 op zaterdag op de marktkraam vóór het antiquariaat. Axe heeft lange werkweken. Hij heeft ook nu nog een baan bij Zorg en Zekerheid.

De winkel is goed voor ongeveer 15% van de omzet en de markt en internetverkoop voor 85%. Ze hebben een enorme boekenvoorraad. In de opslag liggen 250.000 onuitgezochte boeken. Op internet worden circa 40.000 boeken aangeboden (allemaal ingevoerd door Aad), waarvan op Boekwinkeltjes.nl ruim 38.000 boeken. Zij hebben een uniek groot aanbod van meer dan 23.000 kinderboeken en daarnaast vooral veel wetenschappelijke boeken. In tegenstelling tot menig collega-antiquariaat kent Klikspaan in de loop der jaren geen dalen in hun omzet. Dankzij de ervaring van Aad bij Ginsberg en de Koninklijke Bibliotheek worden vooral kwaliteitsboeken ingekocht. Voorbeelden daarvan zijn een Assyriologische bibliotheek, een grote collectie van een Amsterdams historicus en 5.000-6.000 boeken van uitgeverij Brill.

Hun grote aantallen vaste klanten komen juist op dit kwalitatief hoogwaardige aanbod af. Opvallend is verder het grote aantal buitenlandse studenten in de winkel in Leiden. En natuurlijk zijn er veel pareltjes te noemen in hun verkopen van de afgelopen jaren. Voorbeelden daarvan zijn de *Bilder-Atlas zu Mekka* van Christian Snouck Hurgonje (twee keer voor 8.000 euro verkocht), een kaart van Singapore uit 1880 (3800 pond) en eerste drukken van *De Avonden* van Reve (met opdracht).

Aad en Axe zijn gewoon heel erg goed in hun vak. En het zijn echte liefhebbers. Antiquariaat Klikspaan geeft al meer dan dertig jaar ter gelegenheid van de jaarwisseling een bibliofiel boekje uit in een beperkte oplage als cadeautje voor vaste klanten en relaties. De boekjes gaan altijd over Leiden, over de meest uiteenlopende onderwerpen. Een paar jaar geleden schreef Peter van Zonneveld het geschenk en Cretier kom daarin voor, zelfs in de titel als 'het vieze mannetje'. In de loop der jaren hebben heel wat bekende en minder bekende auteurs een tekst geleverd, zoals Maarten 't Hart, Gerrit Komrij, Rudy Kousbroek en Ileen Montijn.

Antiquariaat Klikspaan

Hooglandse Kerkgracht 49

Leiden

Tel. 071-5144630/071-5234733

Geopend: do-vr: 13-17 uur; za 10-16.30 uur

Mail: maanen@antiquikspan.nl; Website: www.antiquikspan.nl/klikspaan

DE SCHONHEID CENTRAAL

The Lonely Hunter weet gelukkig nog niet van ophouden

William Segers en Geert van der Meulen

William Segers kent Pieter van Ulden, de eigenaar van *The Lonely Hunter*, al jaren. Hij is nu 71 jaar en de tijd lijkt geen vat op hem te krijgen. In 2018 werd William opgeschrikt door een artikel in het *Leidsch Dagblad* (29-12-2028), waarin hij aankondigde de winkel te gaan sluiten. Hij had plannen voor een ontmoetingsruimte en expositieruimte voor Leidse kunstenaars. Daar is (gelukkig voor de muziekliefhebbers) niets van terechtgekomen.

‘Veertig jaar slijten in een winkel, dat verzin je toch niet’, stond er als kop boven het artikel in het *Leidsch Dagblad*. Hij was in 1988 met de winkel begonnen. Hij had vier jaar bouwkunde

gestudeerd, maar hij vond dat hij voor bouwkundige onvoldoende talent had. Zijn moeder heeft hem toen geholpen met de aankoop van de winkel. Aanvankelijk verkocht hij alleen verzamelobjecten, zoals blikken speelgoed. Later is hij zich gaan specialiseren in lp's, cd's en cassettebandjes. De cd-verkoop kende zijn pieken en dalen. Tijdens de piekperiode had William veel cd's hier gekocht. De cd-verkoop is nu iets aangetrokken evenals de prijs van de cd's. Zo'n vijftien jaar geleden begon de comeback van de lp. De zaak staat er nu vol mee. Vanaf eind 2009 zit *The Lonely Hunter* op *Discogs*. Daar heeft hij meer dan 12.000 items for sale op staan. Verder heeft hij 40.000 artikelen in de opslag in een magazijn.

Het internetaanbod staat in aparte kamers. 90% van de verkoop gaat via internet. Van Ulden heeft alleen op zaterdag de winkel open. Het meest interessante deel van zijn collectie is overigens niet zo maar in de winkel te raadplegen voor het publiek. De schaarse toegangspadjes naar deze collectie heeft hij gebarricadeerd met boxen met lp's. Degenen die deze wenk dan nog niet hebben begrepen en proberen over de barricades heen te stappen, worden in hun kraag gepakt. 'Het wordt een puinhoop als je dat toestaat. Mensen zetten lp's verkeerd weg. En lp's slijten van het in en uit de hoes halen.' Bij de lp's gaat de verkoop van rock gewoon goed, maar niet van rock alleen. The Beatles, AC DC, Metallica, Reggae, soul, Psychedelica, het is een breed scala wat hier verkocht wordt.

Hij verkoopt het meest aan dertigers en veertigers. Zelf houdt hij het meest van Dylan, Neil Young, Grateful Dead en Gillian Welch. Van Ulden zal vast nog wel even doorgaan. Hij heeft geen pensioen. Maar hij kan zich financieel goed redden. Het pand is afgelost. Hij woont zelf boven zijn winkel. Een bezoek aan de winkel op zaterdag is beslist aan te raden. Maar als u specifieke wensen heeft, is het wel zo efficiënt om eerst het aanbod van *The Lonely Hunter* op *Discogs* te raadplegen. De barricades blijven tot nader order gehandhaafd.

The Lonely Hunter

Burgsteeg 9

Leiden

Geopend: zaterdag 12-17 uur

Digitaal raadpleegbaar op Discogs

DE SCHONHEID CENTRAAL

Tentoonstelling honderd jaar KLM-vluchten tussen
Amsterdam en Jakarta in Indisch restaurant De
Lachende Javaan

Eline Hopperus Buma en Dik van der Meulen

Wie vindt dat een vliegreis naar Jakarta een lange zit is, doet er goed aan een bezoek te brengen aan het fameuze Rijsttafelrestaurant De Lachende Javaan in de Frankestraat te Haarlem. Daar staat vanaf 1 oktober alles in het teken van honderd jaar KLM-vluchten tussen Amsterdam en Jakarta. Dit alles ter herdenking van de vliegreis die het begin markeerde van een reguliere verbinding tussen Amsterdam en wat toen nog Batavia heette.

De vlucht duurde een paar weken: niet zozeer door de vele tussenstops die toen voor zo'n lange reis nog nodig waren, maar vooral door motorpech halverwege de tocht.

Op de servetten staat het al vermeld als wij er in september komen eten: '100 Jaar 1924-2024 Amsterdam-Jakarta!' Met daarboven een afbeelding van de Fokker F.VII: het toestel dat op 1 oktober 1924 opsteeg vanaf Schiphol, om de lange reis naar de koloniën te maken. En aan de muren hangt al een groot deel van de verzameling oude KLM- posters van Frans Helling.

Frans is een van de broers Helling die samen aan de leiding staan van het restaurant. Hij doet dat samen met zijn broer Johan. Hun broer Hendrik is begin dit jaar overleden. Frans bezit niet alleen een indrukwekkende collectie oude posters en landkaarten, die hij nog steeds uitbreidt en grotendeels zelf heeft ingelijst, maar ook heeft hij oude lambriseringen en glas

in lood gekocht, die hij in wanden en deuren in het restaurant heeft verwerkt. Hij timmerde zelf een groot deel van de balustrade en de trap in de stijl van de door hem bewonderde Jan Toorop, de maker van een beroemd tegeltableau met de woorden 'Oost-West'. Die woorden en de versieringen eromheen zie je hier en daar in het restaurant terug. Het thema herhaalt zich in de aankleding van het restaurant en je vindt het symbolisch ook terug in de rijsttafel zelf, die immers een culinaire combinatie is van oost en west. Hoe 'Indisch' het eten ook mag zijn, de rijsttafel is een bedenkfel van de koloniatoren geweest. In 2016 is het begrip Indische Rijsttafel zelfs officieel onderdeel geworden van de *Nationale Inventaris Immaterieel en Cultureel Erfgoed in Nederland*, die voortvloeit uit een UNESCO-verdrag.

Tante Annie

De gebroeders Helling stralen als ze vertellen over hun moeder, die de recepten meenam toen ze naar Nederland kwam en ze daar verder uitwerkte. Daardoor zorgde ze er uiteindelijk voor dat

haar kinderen zo'n succesvol restaurant konden uitbaten. Ze groeide op in Gombong, haar geboorteplaats op Midden-Java, waar ze in de oorlog kookte voor Nederlandse soldaten.

Als hommage aan hun moeder, tante Annie voor vrienden en familie, hangt er een groot schilderij aan de wand van moeder Helling op latere leeftijd, met wandelstok in een paradijslijk landschap vol grillige bomen die op rotsen lijken. Het verbeeldt tante Annie's laatste reis, en dat is letterlijk bedoeld: ze overleed onverwachts tijdens haar laatste reis naar Java.

De Java Bode

Sinds 2015 schrijven de broers in een krantje, genaamd de *Java Bode*. De naam is ontleend aan de 'echte' Nederlands-Indische *Java Bode*, waarvan de criticus Conrad Busken Huet en later de 'revolverjournalist' Henri Zentgraaff de

hoofdredacteurs waren. In de nieuwe *Java Bode* bieden de gebroeders Helling soms ook podium aan gastschrijvers, zoals een werkstudente die tijdens haar middelbare schooltijd bij hen in dienst was. Zij schrijft in de *Java Bode* van november een verhaal over haar opa in Indië. Op elke tafel liggen de *Java Bodes* met aan de binnenkant het menu, en dus zie je veel klanten vol belangstelling beide zijden van de krant bestuderen. Drie keer per jaar wisselt het menu en komt er een nieuwe *Java Bode* uit.

Het 'museum'

Op de bovenverdieping, die een soort *work in progress*-museumpje en opslagplaats tegelijk is, leidt Frans Helling ons over een soort vide met uitzicht op het restaurant beneden, langs wanden vol posters en landkaarten. Waar het wat breder is komen we een vitrine tegen met bijzondere objecten. Ook staat er een lange tafel waarop fantastische klassieke posters liggen: de meest recente veilingaankopen, die Frans nog gaat inlijsten. Langs een van de wanden hangen fraaie rood-witte lampen in art deco-stijl van de hand van de beroemde Haarlemse cafébouwer Hans Alta (1943-2022).

Het eten

Maar wat De Lachende Javaan zo bijzonder maakt, is dat het meer is dan een verzamelplaats van bijzondere artefacten. Bovenal is het een restaurant, en wie er eet merkt dat de gado gado, de nasi rames, de ikan, de udang, de saté en natuurlijk de rijsttafels – vier in getal, waaronder een vegetarische variant – voor de posters en het houtsnijwerk niet onder doen.

Liefde voor Indisch eten en drinken en geschiedenis

De ondernemerszins, de liefde voor eten en drinken maar ook de toewijding aan al het historische spat er vanaf. En dat is maar goed ook, want volgend jaar is er een nieuw jubileum te vieren. In 2025 bestaat het restaurant-museum veertig jaar. De Haarlemse Javaan is het lachen nog lang niet vergaan.

De Lachende Javaan

Frankestraat 25

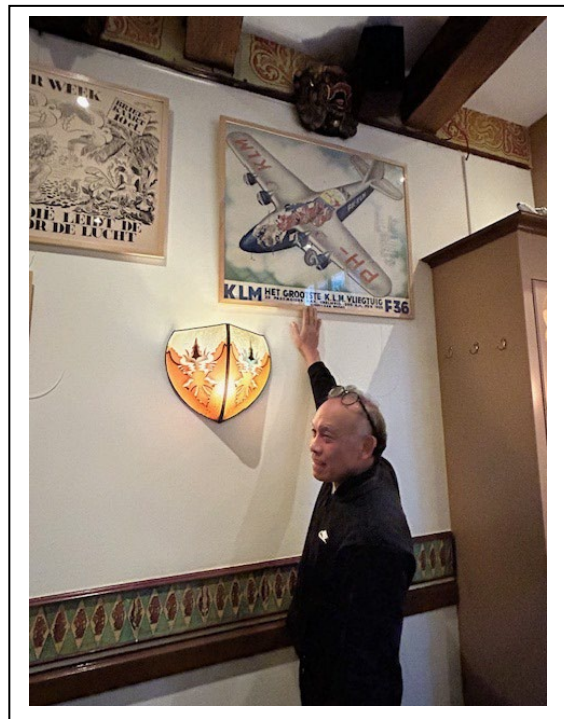
Haarlem

Telefoon: 023-5328792

Mail: info@delachendejavaan.nl

Website: <https://delachendejavaan.com/>

Geopend: elke dag van 16.30-22.00 (vrijdag en zaterdag 22.30), alleen op maandag gesloten

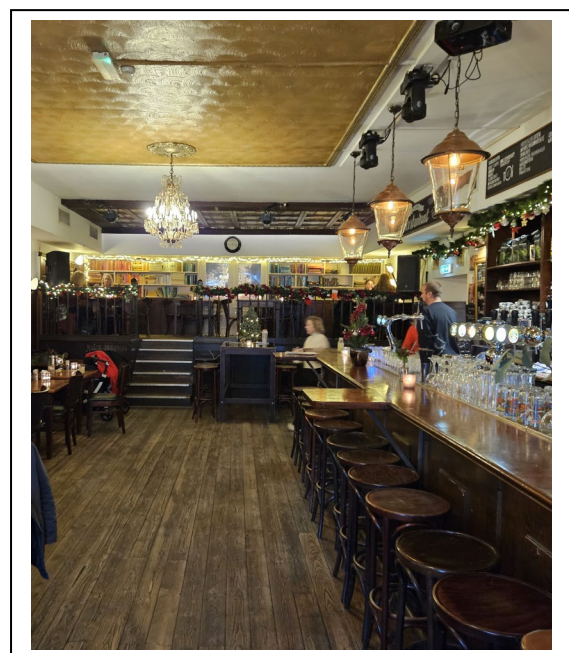

DE SCHONHEID CENTRAAL

Het Wapen van Voorschoten wist zich na een
eeuwenlange geschiedenis toch weer opnieuw uit te
vinden

William Segers

Er zijn maar weinig cafés met een eigen gedenkboek. Maar als je zo'n lange en boeiende geschiedenis kent als het Wapen van Voorschoten is een gedenkboek natuurlijk vanzelfsprekend. In 2023 verscheen *Wapenfeiten*, geschreven door Nico Fennes. In *Wapenfeiten* wordt toegelicht dat er in 1656 voor het eerst melding wordt gemaakt van 'de herberg alwaer het wapen van Voirschoten uythangt'. In de *Stad- en dorpsbeschrijver van Rhijnland I*, van L. van Ollefen (oorspronkelijk uitgegeven in 'Amsteldam', 1799), staat bij "De hooge en vrye heerlykheden van Voorschooten en Veur' op pagina 24 te lezen: 'Op Voorschooten, het Wapen van Voorschooten, dat het Rechthuis, de Waag, en eene uitspanning is'. In *Wapenfeiten* wordt het multifunctionele karakter van het Wapen uitgebreider toegelicht. Een groot deel van de negentiende eeuw vergaderde de gemeenteraad van Voorschoten in het Wapen. In 1993/1994

werd er nog een Politiek Café georganiseerd. En natuurlijk worden in zo'n dorpscafé contacten gelegd voor politieke deals en coalities. Ellen de Vette en Marjolein Altena van de *Voorschotense Krant* speuren steeds in het Wapen of hier weer een nieuwsfeitje te achterhalen valt. Een beetje de Voorschotense variant van de *Woestijnbode* in de strip *Jippie (Tumbleweeds)* van Tom K. Ryan, die begin jaren zeventig in de *Volkskrant* verscheen.

Het Wapen van Voorschoten is vrijwel altijd hét café geweest tijdens de Voorschotense Paardenmarkt, onderdeel van de Voorschotense Paardendagen in het laatste weekend van juli (slechts in sommige jaren was het Wapen tijdens de Paardenmarkt gesloten). De Voorschotense Paardendagen maken deel uit van de inventaris van het Immaterieel Erfgoed in Nederland en trekken

jaarlijks tienduizend bezoekers. Spitsuur voor de medewerkers van het Wapen dus. Het Wapen en muziek zijn altijd met elkaar verbonden geweest. Beroemd waren de jazzavonden in het Wapen, die vanaf 1979 werden georganiseerd. Er werden zelfs radio-opnames van deze concerten gemaakt. In de jaren 1994-2000 organiseerde de Stichting Podium Jong Professionals Jazz wel 54 jazzconcerten in het Wapen. In 2023 startte weer een reeks jamsessies. Met de andere horecagelegenheden in de Voorstraat worden jaarlijks de 'Beats and Bites' georganiseerd. Zelfs Vanessa zou nog een keer optreden in het Wapen. Ze kwam echter veel te laat opdagen, zodat

een groot gedeelte van het publiek alweer vertrokken was. Je zou ook kunnen zeggen: dat is ze dan bespaard gebleven.

Het waren natuurlijk niet allemaal succesverhalen sinds 1656. In 1898 was er een grote brand en in 2000 sloot het Wapen voor een aantal jaren. In 2001 werden een aantal bijgebouwen van het Wapen door brand verwoest. In 2000 werd het pand gekocht door Provast & Niersman, die het verhuurden aan Grolsch. Grolsch deed het pand weer in onderverhuur aan het toenmalige echtpaar Jan Lange (een bekende horecaexploitant in Leiden) en Mariette Mol. In 2005 werd het

Mariette Mol en Pieter van den Berg

Wapen weer heropend. In 2007 kwam de huidige bedrijfsleider Pieter van den Berg bij het team van het Wapen. Jan de Lange en Mariette Mol gingen uit elkaar. Het duo Mol & Van den Berg slaagden erin om het Wapen geheel nieuw leven in te blazen. Eerlijk gezegd: toen ik zelf in 1992 in Voorschoten kwam wonen, had het Wapen bepaald niet bij iedereen een goede naam. In *Wapenfeiten* staan allerlei verhalen over illegaal gokken.

Hoe anders is dat nu. Het klinkt als een cliché, maar het Wapen is echt de huiskamer van Voorschoten geworden. Overdag zit het er stampvol met ouderen. Naarmate je meer naar de avond gaat, neemt het aantal jongeren toe. In een zaal naast de bar is er ook nog een eenvoudig (maar goed) restaurant.

Mariette Mol (51 jaar) is een kleurrijke uitbater. Ze is niet alleen kroegbaas, maar ook praktiserend dominee (bijvoorbeeld in de nabijgelegen Dorpskerk) en trouwambtenaar (waarvan een aantal huwelijken in het Wapen zelf werden voltrokken). Ze had aanvankelijk nog het plan om met de toenmalige vaste dominee van de Dorpskerk in het Wapen een pastoraat te gaan organiseren. Dat is er niet van gekomen. Ze probeert wel nog steeds, voor mensen die daar behoefte aan hebben, tussen de bedrijven door gesprekken over geloof en de zin van het bestaan te voeren.

Pieter van den Berg (39 jaar) brak zijn studie commerciële economie af om fulltime bij het Wapen te gaan werken. Het gevarieerde werk, de contacten met klanten en het feit dat hij zo deel uitmaakte van de huiskamer van Voorschoten, gaven de doorslag.

Ondanks het contract met Grolsch, hebben ze zich niet met huid en haar overgeleverd aan de brouwer. Het Wapen heeft een assortimentsverplichting, maar geen contract dat voorschrijft hoeveel er moet worden afgenomen. En ze hebben de vrijheid om ook andere bieren te voeren, zoals La Chouffe.

Mol en Van den Berg gaan per 1 januari 2025 weer een grote stap zetten. Ze gaan dan het nabijgelegen Ambachts- en Baljuwhuis van de gemeente huren. Na veel geknoei van de gemeente Voorschoten, die toch niet in zee ging met een beoogd koper (en die voor een flink bedrag moest worden afgekocht), werden dan uiteindelijk degelijke exploitanten gevonden. Er zal eerst flink in het verwaarloosde pand moeten worden geïnvesteerd om het te verduurzamen. De benedenetage zal wel al gelijk beschikbaar zijn voor verhuur voor partijen. Uiteindelijk moet er een nieuw restaurant in komen, dat qua niveau wel wat onder dat van het oude restaurant Floris V (dat eerst in het monumentale pand zat) zal zitten. Voor Van den Berg extra spannend, want nu verandert zijn rol van bedrijfsleider in huurder en exploitant. Ik zie het hem wel doen.

Het Ambachts- en Baljuwhuis. De ingang gaat schuil achter de feesttent van het Wapen

Wapen van Voorschoten

Voorstraat 16

Voorschoten

Geopend: ma t/m do: 10-23.30 uur; vr en za: 10-01 uur; zo: 11-23.30 uur

Website: <https://wapenvanvoorschoten.nl/>